

УДК 159.9, 316, 316.4,316.48

Петро Сівчук

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА ВІЙНИ ТА ЇЇ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ НАСЛІДКИ

PETRO SIVTCHOUK

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

PSYCHOLOGICAL TRAUMA OF WAR AND ITS SOCIAL-CULTURAL CONSEQUENCES

Агресія проти України зумовила радикальні зрушення в усіх сферах суспільного життя. Якщо втрати матеріально-технічного, економічного і виробничого потенціалу чи руйнування господарської інфраструктури ще піддаються оцінці і можливості відновлення, то людські жертви і втрати близьких та рідних не піддаються оціночним судженням, а психологічні травми залишають глибокий слід не тільки в індивідуальній свідомості окремого індивіда, але і в історичній пам'яті усього народу.

Події, які сьогодні відбуваються в нашій державі і навколо неї, дуже сильно впливають на особистість і спричиняють катастрофічні психотравмуючі і дезадаптуючі наслідки. Будь-який екстремальний вплив на психіку людини стає катастрофічним, якщо призводить до значних руйнувань, страждань чи великих людських жертв. Колективні антропогенні катастрофи призвели до усвідомлення глибини потрясінь та масштабності психологічних і культурних наслідків травматизації.

Для переважної більшості населення України агресія сусідньої держави стала важкою психологічною, соціальною і культурною травмою. З психологічної точки зору люба війна чи агресія викликає страх, жах, злість, відчай, розгубленість, обурення і ненависть.

Психологічна травма пов'язана з негативними і сильними емоціями, з високим рівнем напруженості і тривалими складними переживаннями. В загальному контексті травму можна розглядати як пошкодження, рану, що викликана дією зовнішніх факторів. Травма виявляє вплив на подальше життя людини, руйнує її фізичне та психічне здоров'я.

Важливу деструктивну роль в поглибленні психологічної травми відіграє інформаційно-психологічна війна, розв'язана противником з метою поширення панічних настроїв, дезінформації, чуток.

В соціальному плані відбувається стрімке падіння рівня життя, відбувається зниження соціальних стандартів, знижується соціальний захист, особливо соціально вразливих верств населення, збільшується внутрішні переселенські потоки, зростають міграційні настрої і соціальна непевність. Фактично в Україні не залишилось ні одного покоління людей,

23-24 листопада 2022 року,
Тернопіль, ТНТУ

яке б пережило усі соціальні негаразди війни і могло б поділитися своїм досвідом.

Військова агресія сусідньої держави корінним образом змінила соціокультурну ситуацію в Україні. Достатньо тривалі культурно-історичні взаємини і зв'язки із сусідньою державою на перший погляд такий розвиток подій робили мало імовірними. Тим більш трагічнішою виявилася ситуація коли ймовірна агресія сприймалася малоочікуваною. Культурна травма в історичному контексті буде мати далекосяжні наслідки. Історична пам'ять на віки закарбує той факт, що проти нас була здійснена військова агресія, незалежно від того якими намірами і хто керувався. За гучними заявами про спільність історичного шляху, «братським» спільним корінням, спільним ворогом, чітко проглядається егоїстичне бажання присвоїти чуже.

Соціокультурна сфера дуже консервативна та інерційна, але військова агресія стрімко прискорила різке розмежування. Образ сусіда і партнера з початком військових дій трансформувалася в образ ворога. Відбулося стрімке розмежування інформаційних, церковних, культурно-освітніх і мистецьких ресурсів по принципу «свій» - «чужий». Розвінчуються міфи, переосмислюються історичні події, міняється сама парадигма міждержавних стосунків. Наслідки військової агресії будуть мати далекосяжні наслідки і в політиці і в масовій свідомості.

Проблема соціально-психологічної травматизації є надзвичайно важливою в контексті військової агресії і наслідків військових дій, варварських бомбардувань цивільної інфраструктури і руйнувань звичного способу життя. Індивід і суспільство знаходяться у важкому соціально-психологічному стані. З однієї сторони для боротьби з ворогом необхідна мобілізація усіх ресурсів, максимальних зусиль і напруги, з іншої сторони війна спричиняє важкі психологічні травми, порушує базові поняття безпеки, руйнує базові засади світогляду особистості, спричиняє зростання психічних захворювань і розладів, провокує конфліктні ситуації і стресові стани. Війна стала тією психотравмуючою ситуацією, що загрожує життю і здоров'ю людини, супроводжується відчуттям небезпеки, безсилля, страху, безпорадності, невизначеності. Війна і агресія руйнують колективні уявлення, моральні засади, ідеологічні і культурні принципи на рівні історичної пам'яті і переходять з індивідуального рівня на колективний, суспільний.

Такі події як війна, військова агресія, геноцид, голодомор зазвичай спричиняють трансгенераційні травми. Трансгенераційна травма передбачає передачу наслідків травмування від покоління людей, що їх отримали і пережили до наступних поколінь. Найпоширенішими психологічними наслідками трансгенераційних травм є зміни в світогляді, цінностях, установках, ставленні до себе і навколишніх. Трансгенераційні травми можуть передаватися як через систему міжособистісного спілкування, так і через родинні комунікації, рольові моделі поведінки в

сім'ї учасників бойових дій, через пам'ятні заходи в ролинах загиблих і травмованих.

Як свідчить історичний досвід, рани війни, якщо їх не лікувати, повністю не загоюються самі, а нерідко мають віддалені рецидивні наслідки в наступних поколіннях. Уже сьогодні значна частина населення має велику потребу в психологічній підтримці, допомозі і реабілітації.

Психологічній характеристиці травм в сучасній психології приділяється достатньо важливого значення. Ця проблема успішно досліджується з позицій різних психологічних теорій та в межах клінічної психології і психотерапії.

Зусилля психологів направлені не тільки на допомогу в мінімізації негативних наслідків психотравмуючих ситуацій в кожному конкретному індивідуальному випадку, але і вироблення механізмів впливу на громадські настрої і поведінку.